

ZDZISŁAW KUPISIŃSKI SVD

NIEPOKALANIE POCZĘTA
W POLSKIEJ RELIGIJNOŚCI LUDOWEJ ADWENTU
NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH REGIONÓW

W zbawczym dziele Boga miejsce Maryi jest szczególne, a oddawany jej kult stanowi integralną część liturgii. Wyjątkowość polskiej religijności ludowej wyraża się w szczególnym kulcie Matki Bożej, co obserwuje się w całym roku obrzędowym, ale też w powszechnej świadomości wierzących Polaków, zarówno teraz, jak i w przeszłości. Teologiczne podstawy kultu Najświętszej Maryi Panny ukazują dokumenty *Vaticanum II*, a szczególnie Konstytucja dogmatyczna o Kościele (KK) oraz Konstytucja o liturgii (KL). W Konstytucji o Kościele podkreślono: „On to dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba i za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy. To boskie misterium zbawienia objawia się nam i trwa w Kościele, który Pan ustanowił jako swoje ciało i w którym wierni, trwając przy Chrystusie jako Głowie oraz pozostając w zjednoczeniu ze wszystkimi Jego świętymi, powinni także ze czcią wspominać «najpierw pełną chwały Maryję, zawsze Dziewicę, Matkę Boga i naszego Pana, Jezusa Chrystusa»” (KK 52). Odnowiona teologia maryjna ukazuje Maryję jako pierwowzór Kościoła, jako obraz i model postawy duchowej. W Konstytucji o liturgii wskazano: „Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozzerwalnym węzłem złączona jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Niej Kościół podziwia i wysławia wspaniały owoc odkupienia

i jakby w przeczystym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być” (KL 103)¹.

Szczególne znaczenie dla teologicznych podstaw czci Matki Bożej ma Adhortacja apostołska Pawła VI *Marialis cultus*: O należyтым kształtowaniu i rozwijaniu kultu NMP (2 lutego 1974), która nazywa Maryję „najznakomitszym wzorem i świadectwem wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem” (16)². Poszczególne uroczystości maryjne, święta czy wspomnienia ukazują Maryję jako wzór modlitwy i orędownictwa, o którym mówią słowa z prefacji Niepokalanego Poczęcia: „Wybrana ze wszystkich wyprasza łaskę Twemu ludowi i jest dla niego wzorem świętości”³. Kościół widzi w Maryi orędowniczkę i wspomóżycielkę, odwołuje się do Jej wstawiennictwa u Boga. Związek Maryi z Chrystusem i Kościołem prowadzi do ukazania Maryi jako wzoru bogatych form kontaktu z Bogiem⁴.

Liturgia Adwentu w sposób szczególny wyróżnia Najświętszą Maryję Pannę, którą ukazuje jako oczekującą Dziewicę Matkę. Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny stanowi pierwsze święto maryjne w rozpoczynającym się nowym roku liturgicznym. Maryja jest dla wszystkich wierzących wzorem duchowego odrodzenia i przygotowania się na święta Bożego Narodzenia. Nieskalanie Maryi grzechem pierworodnym dokonało się już u zarania jej życia, gdyż miała stać się matką Chrystusa: „Ona jest wizerunkiem Kościoła, niepokalanej i jaśniejącej pięknnością Oblubienicy Chrystusa”⁵.

W pobożności ludowej kult Matki Bożej jest bardzo widoczny, a przejawia się w licznych nabożeństwach i modlitwach, które wierni za Jej wstawiennictwem zanoszą do Boga. Wokół uroczystości liturgicznych i wspomnień świętych dostrzega się wiele ludowych zwyczajów, obrzędów i wierzeń, które swą

¹ Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Poznań 2002. Zob. też S. C. Napiórkowski. *Maryja Matka Boża*. W: M. Rusicki (red.). *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*. Lublin 2006 s. 223-228.

² Zob. B. Nadolski. *Liturgika*. T. 2. *Liturgia i czas*. Poznań 1991 s. 127; S. C. Napiórkowski. „Błogosławić mnie będą”. W: M. Rusicki (red.). *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*. Lublin 2006 s. 471 n.

³ *Prefacja Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny*. W: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. 76*.

⁴ Nadolski. *Liturgika* s. 135; Napiórkowski. „Błogosławić mnie będą” s. 469-472; tenże. *Maryja Matka Boża* s. 223-228.

⁵ Nadolski. *Liturgika* s. 130; zob. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*. Poznań 2003 nr 101; F. Marlewski (red.). *Rok Boży w liturgii i tradycji Kościoła świętego z uwzględnieniem obrzędów i zwyczajów ludowych oraz literatury polskiej. Księga ku pouczeniu i zbudowaniu wiernych katolików*. Katowice 1931 s. 59 n.

genezą sięgają odległych czasów. Przedmiotem artykułu będzie ukazanie religijności ludowej z niektórych regionów Polski, a koncentrującej się wokół święta Niepokalanego Poczęcia NMP.

W opracowaniu tego zagadnienia autor korzystał z własnych etnograficznych badań terenowych, prowadzonych w regionie opoczyńskim i radomskim w latach 1990-1993, 1995-2005 oraz prac magisterskich i doktorskich, które powstały w ramach specjalizacji religioznawstwa w Instytucie Teologii Fundamentalnej KUL. W celu pełniejszego przedstawienia religijności ludowej oraz zwyczajów i obrzędów odwołano się do literatury przedmiotu. Artykuł składa się z dwóch części. W pierwszej zostanie przedstawiona postać Najświętszej Maryi Panny z podkreśleniem jej funkcji i miejsca w adwentowej liturgii oraz zwróceniem szczególnej uwagi na przypadającą w tym okresie uroczystość Niepokalanego Poczęcia. W drugiej części zaprezentowane będą obchody tego święta w liturgii Kościoła oraz w religijności ludowej, czyli w zwyczajach i obrzędach związanych z maryjnym świętem.

I. LITURGICZNA UROCZYŚĆ NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

W liturgii Adwentu Maryja zajmuje wyjątkowe miejsce (podkreśla się jeszcze postacie proroka Izajasza oraz św. Jana Chrzciciela), a dzień, który jest jej szczególnie poświęcony, to 8 grudnia, uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP. Święto przypomina wierzącym, że Bóg zachował Maryję od grzechu pierworodnego i uczynkowego. Maryja z chwilą swojego poczęcia w łonie matki, św. Anny, została obdarzona niewinnością, jaką posiadali przed upadkiem Adam i Ewa. Niepokalanie Poczęta była obdarowana wolą skłaniającą ku dobru, a Ojcowie Kościoła w zapowiadanej w raju niewieście, która zgniecie głowę węża-szatana, widzieli zapowiedź Maryi jako nowej Ewy, nowego, odrodzonego rodzaju ludzkiego⁶.

⁶ W liturgii Kościoła jako święto wspomina się jedynie datę śmierci świętych, gdyż jest to dzień ich narodzenia dla nieba. Uroczystość narodzenia liturgia zachowała tylko dla Pana Jezusa, Maryi i Jana Chrzciciela, podkreślając w ten sposób, że przyszli oni na świat już w stanie łaski uświęcającej. Zob. W. Z a l e s k i. *Rok kościelny. Święta Pańskie, Matki Bożej, Apostołów, Świętych i Błogosławionych Polskich oraz dni okolicznościowe*. Warszawa 1989 s. 28; t e n ż e. *Święci na każdy dzień*. Łódź 1984 s. 11; A. Z u b e r b i e r. *Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny*. W: A. Z u b e r b i e r (red). *Słownik teologiczny*. Katowice 1998 s. 343 n.

Najstarsze ślady kultu Matki Bożej Niepokalanie Poczętej (początkowo znane jako uroczystość św. Anny) w Kościele Wschodnim sięgają VIII w. Kościół ten nie ogłaszał prawdy o Niepokalanym Poczęciu Maryi, gdyż była ona powszechnie wyznawana i nie miała przeciwników. W tym kościele w VIII wieku zaczęto obchodzić święto Niepokalanego Poczęcia, które w IX w. przyjęto na Zachodzie. Papież Sykstus IV (†1484) rozszerzył je na cały Kościół, a papież Klemens XI (†1721) wprowadził je jako święto obowiązkowe. Fakt ten jako dogmat ogłosił papież Pius IX dnia 8 grudnia 1854 r., w Bazylice św. Piotra w Rzymie, w obecności 54 kardynałów i 140 arcybiskupów oraz biskupów⁷.

W ikonografii kościelnej Niepokalanie Poczęta przedstawiana jest jako kobieta stojąca na kuli ziemskiej, oplecionej przez węża, trzymającego w paszczy jabłko – symbol grzechu pierworodnego. Matka Boża bosą nogą depta głowę węża. W zależności od czasów obserwuje się różnorodność motywów. Artyści umieszczali pod jej stopami sierp księżycy, a nad głową nimb z dwunastu gwiazd. Niegdyś cała postać otaczana była promienistą mandorlą. Wizerunek Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej dopełniają opuszczone i rozchylone ręce. Takie wyobrażenie Maryi znane jest z rzeźb, medalików i szkaplerzy⁸.

Przywilej Niepokalanego Poczęcia musi być Najświętszej Maryi Pannie wyjątkowo drogi, skoro w ostatnich swoich objawieniach akcentuje go i wysuwa na pierwsze miejsce. Tak było w przypadku objawienia medalika Niepokalanego Poczęcia („cudowny medalik”), jaki poleciła wykonać św. Katarzynie Labouré (1830 r.); podobnie Maryja zaznaczała swój przywilej w objawieniach w Lourdes (1858 r.), w Fatimie (1917 r.), w Beauraing (1932/1933 r.)⁹.

Najświętsza Maryja Panna Niepokalanie Poczęta patronuje wielu zakonom: franciszkanom i franciszkankom Maryi, franciszkankom misjonarkom Maryi, służebniczkom Maryi, niepokalankom, księżom marianom. Patronuje soda-

⁷ Zob. Papież Pius IX bullą „Niewypowiedziany Bóg” (*Ineffabilis Deus*) z 8 grudnia 1854 r. ogłosił dogmat wiary: naukę o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Zob. Z a l e s k i. *Święci na każdy dzień* s. 11; t e n ż e. *Rok kościelny* s. 28 n.; S. N a p i ó r k o w s k i. *Niepokalane Poczęcie NMP. I. Teologia. 1. W Kościele katolickim*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 13. Red. E. Gigilewicz i in. Lublin 2009 kol. 1166; t e n ż e. *Maryja Matka Boża* s. 223-227.

⁸ B. O g r o d o w s k a. *Radość wszelkiego stworzenia. Rzecz o Adwencie i Bożym Narodzeniu – historia, tradycja, obyczaj polski*. Warszawa 2008 s. 81; R. K n a p i ń s k i. *Niepokalane Poczęcie NMP. V. Ikonografia*. EK. T. 13 kol. 1180-1185.

⁹ Z a l e s k i. *Rok kościelny* s. 32; N a p i ó r k o w s k i. *Niepokalane Poczęcie NMP. I. Teologia* kol. 1167.

licjom mariańskim, bractwom religijno-społecznym, głównie żeńskim, zapoczątkowanym w Rzymie w 1563 roku, propagującym kult Matki Boskiej¹⁰. Wśród kilkunastu zakonów męskich wyróżniają się Oblaci Niepokalanego Poczęcia, założeni przez bł. Karola Józefa Eugeniusza de Mazenod (†1861). Zakonów żeńskich, akcentujących niepokalane poczęcie Maryi, zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską jest ok. 50. W Polsce znane są: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, założone przez sługę Bożego Edmunda Bojanowskiego (†1871), Córki Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny z Szymanowa, Córki Maryi Niepokalanej z Nowego Miasta oraz teatynki, zakon założony przez bł. Urszulę Benincasa w roku 1617, rozpowszechniający szkaplerz Niepokalanej¹¹.

W Polsce wśród świętych Pańskich szczególnym nabożeństwem do Niepokalanego Poczęcia Maryi wyróżniał się bł. Władysław z Gielniowa (†1505 r.), który zapoczątkował godzinki o Niepokalanym Poczęciu. Bardziej powszechne są jednak godzinki ułożone przez ks. Jakuba Wujka (†1597 r.). Święty Maksymilian Kolbe, który został nazwany „Szaleńcem Niepokalanej”, w 1927 r. założył Niepokalanów, czyniąc to miejsce centrum czci NMP, a skupił tam ponad 600 kapłanów, braci i kandydatów franciszkańskich. Tutaj wydawany był miesięcznik „Rycerz Niepokalanej” (w setkach tysięcy egzemplarzy). W Niepokalanowie powstał też ośrodek stowarzyszenia „Milicji Niepokalanej” (podobne dzieło utworzył w Nagasaki w Japonii). Papież Pius XII w roku 1942 w czasie II wojny światowej oddał pod opiekę Niepokalanemu Sercu Maryi cały świat i polecił, aby uczyniły to wszystkie katolickie kraje. Prymas Polski, kardynał August Hlond, 8 września 1946 roku w obecności całego episkopatu i prawie miliona wiernych oddał pod opiekę Niepokalanemu Sercu Maryi cały kraj¹².

W Polsce istnieją także bractwa Niepokalanego Poczęcia Maryi. Z sanktuariów Niepokalanej należy wymienić następujące: w Stęszewie (23 km od Poznania) figurka Niepokalanej; w Wąbrzeźnie od XVI w. cudowny obraz Niepokalanej; w Tartarowie koło Sokola cudowny obraz Niepokalanej (w. XVIII); w Jazłowcu – figura Matki Bożej, intronizowana koronami pa-

¹⁰ M. K o n i e c z n y. *Niepokalane Poczęcie NMP*. III. *Instytuty Życia Konsekwowanego i Stowarzyszenia Życia Apostolskiego*. EK. T. 13 kol. 1172-1179; O g r o d o w s k a. *Radość wszelkiego stworzenia* s. 82.

¹¹ Z a l e s k i. *Rok kościelny* s. 32; t e n ż e. *Święci na każdy dzień* s. 18 n.; K o n i e c z n y. *Instytuty Życia Konsekwowanego i Stowarzyszenia Życia Apostolskiego* kol. 1173.

¹² Z a l e s k i. *Rok kościelny* s. 32 n.; N a p i ó r k o w s k i. *Maryja Matka Boża* s. 228.

pieskimi w 1936 r.; w Matemblewie koło Gdańska (XVIII w.). Wizerunek Niepokalanej widnieje w herbie miejscowości: Czemierniki i Wolsztyn.

W roku 1673 sługa Boży o. Stanisław Papczyński założył zakon męski pod nazwą Kleryków Regularnych Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny (Marianie). W Polsce pod wezwaniem Niepokalanej istnieje 260 kościołów i 60 kaplic, m.in. w Lublinie, Koszalinie i Siedlcach. Ponadto dowodem żywego kultu Matki Bożej Niepokalanie Poczętej są pieśni wysławiające jej przywilej: „Matko niebieskiego Pana”, „Święta i Poczęta Niepokalanie”, „Po górach dolinach” itp. W przywileju Niepokalanej upatruje Kościół ideału piękna, świętości i czystości, dlatego stawia Niepokalaną Maryję za wzór dla młodzieży, zwłaszcza żeńskiej. W naszym kraju w ostatnich wiekach wiele niewiast, ale też mężczyzn otrzymywało imię Maryi na chrzcie, uważając to za zaszczyt. Osoby te pragnęły mieć w Maryi wzór do naśladowania i zapewnić sobie Jej opiekę na całe życie¹³.

Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w kalendarzu liturgicznym przypada na okres Adwentu. Jest to czas oczekiwania i pokory, której uczy wierzących Jezus Chrystus przez swoje przyjście jako Zbawiciel w ludzkim ciele. Adwentowa liturgia zwraca uwagę na postać błogosławionej Dziewicy, która chętnie i całkowicie włączyła się w zbawczy plan Boga. Bóg zachował Maryję od grzechu pierworodnego i obdarzył pełnią łaski. Wierni oddają cześć Matce Boga i Kościoła, składają jej szczególny hołd i powierzają Jej wstawiennictwu własne życie, aby tak jak Ona godnie przyjmować przychodzącego do nas Chrystusa. Dostrzega się to w obieraniu Jej za patronkę świątyń, we wznoszeniu sanktuariów maryjnych, przydrożnych kapliczek, obieraniu Jej za patronkę zgromadzeń zakonnych i instytutów religijnych, a przede wszystkim w licznych nabożeństwach i modlitwach zanoszonych do Niej szczególnie w Uroczystość Niepokalanego Poczęcia, co przedstawia kolejny punkt tego opracowania.

II. NIEPOKALANIE POCZĘTA W RELIGIJNOŚCI LUDOWEJ

Gdy Kościół przygotowuje się do Świąt Bożego Narodzenia, liturgia ukazuje postać Matki Bożej, która tak jak jutrzeńka, poprzedzająca wschód słońca, uprzedza przyjście Syna Bożego. To adwentowe oczekiwanie na przybycie

¹³ Z a l e s k i. *Rok kościelny* s. 33-35; A. R u t k o w s k i. *Niepokalane Poczęcie NMP. II. Kult.* W: EK. T. 13 kol. 1172.

Zbawiciela symbolizuje dodatkowa świeca. Nazywana jest „roratką”, gdyż była zapalana tylko podczas Mszy roratniej. Od pozostałych świec różni ją nie tylko miejsce, ale i zewnętrzny wygląd, gdyż przystraja się ją białą lub niebieską wstążką, którą w niektórych regionach przybiera się mirtem. Według relacji respondentów roratnia świeca oznacza Najświętszą Maryję Pannę, która w pobożności ludowej uważana jest za główną postać Adwentu. W mroczny adwentowy czas niesie światu Chrystusa – Światłość Prawdziwą¹⁴.

W Maryi wypełniły się proroctwa Starego Testamentu zapowiadające, że przyniesie Ona całemu światu światłość odwieczną – Jezusa Chrystusa. Maryja z wielką radością oczekiwała tej chwili, gdy miała dać światu Zbawiciela. Jej postawę bardzo obrazowo wyraża treść adwentowej pieśni „Archanioł Boży Gabriel”. Maryja zawsze gotowa była realizować we własnym życiu wezwanie Boga. Zapalona świeca przypomina uczestnikom liturgii, aby podobnie jak Maryja oczekiwali Chrystusa i byli gotowi na Jego przyjście, zarówno w każdej Eucharystii, jak i w momencie objawienia się w chwale, a także przyjścia na ziemię w czasie paruzji. Zapalona roratka uświadamia wiernym, że w tym oczekiwaniu Maryja jest z ludźmi, gdyż Chrystus uczynił Ją Matką dla wszystkich. Przykładem swego życia ukazuje, jak można żyć i z radością oczekiwać przyjścia Zbawiciela Świata. Ona razem ze wszystkimi świętymi oręduje za nami, prowadzi do Boga i koncentruje nas na Nim, realizując w ten sposób swoje macierzyństwo jako Matka Kościoła. Nie zajmuje miejsca Boga, ale wstawia się za nami u swego Syna¹⁵.

Przed II wojną światową w Uroczystość Niepokalanego Poczęcia przyjmowano dziewczęta do Kongregacji Maryjnej. W tym dniu składały one i odnawiały swoje sodalicyjne przyrzeczenia. W Polsce po II wojnie światowej działalność Sodalicji Mariańskich została zakazana przez władze państwowe, a przywrócono ją dopiero jesienią 1980 r. z inicjatywy ks. kard. Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski. Obecnie w niektórych parafiach podczas

¹⁴ Według informacji S. K., T. K., P. G. z Białaczowa; F. D., S. D. z Bielowic; M. S., M. K. z Chełst. Obserwacja własna. Zob. Z. K u p i s i ń s k i. *Adwent i Boże Narodzenie w regionie opoczyńskim. Studium religijności ludowej*. Warszawa 1997 s. 31; Z. W i t. *Liturgia*. W: M. R u s e c k i (red.). *Być chrześcijaninem dziś* s. 464; J. W y s o c k i. *Rytuał rodzinny. (Aby rodzina była bardziej Kościołem)*. Olsztyn 1983 s. 59; P a w e ł VI. Adhortacja *Marialis cultus* nr 4 i 5.

¹⁵ Według relacji J. M., C. M., T. W. z Petryków; B. K., A. F. ze Sławna; J. S., J. K. ze Studzianny i wielu innych respondentów. Zob. też K u p i s i ń s k i. *Adwent i Boże Narodzenie* s. 32; G. C h a n t r a i n e. *Dziewica Maryja we wspólnocie świętych*. „Communio” 9:1989 nr 3(51) s. 107.

Mszy świętej organizuje się przyjęcie dziewcząt do grupy „Dzieci Maryi” i wręcza się im szkaplerze z wizerunkiem Matki Bożej¹⁶.

Wierzenia ludowe związane z tym świętem ukazują nadzieję, jaką pokładają mieszkańcy regionu opoczyńskiego i radomskiego, Kaszub, jak również innych regionów Polski w Matce Bożej. Wśród respondentów istnieje przekonanie, że właśnie w Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Maryja wprowadza do nieba dusze dotychczas cierpiące w czyśćcu. W Kościele katolickim Maryję uznaje się za wspomóżycielkę wiernych, która wspiera nie tylko żyjących, ale i zmarłych oczekujących w czyśćcu na spotkanie w niebie ze zmarłym Chrystusem. Dlatego powszechnie uważa się, że jeśli ktoś umiera w święta maryjne czy w sobotę (dzień ten w liturgii Kościoła i pobożności ludowej uznawany jest za maryjny), to za Jej wstawiennictwem dusza tego człowieka dostanie się do nieba. Według relacji mieszkańców opoczyńskiego i radomskiego na śmierć w dni maryjne zasługują ludzie, którzy podczas życia ziemskiego posiadali szczególne nabożeństwo do Matki Bożej¹⁷.

Polską religijność wyróżnia kult Matki Boskiej. Widać to nie tylko w licznych nabożeństwach ku Jej czci, ale również w postach podejmowanych w każdą wigilię poprzedzającą maryjne święto, które zawsze obchodzono uroczysto. Przejawy tego kultu i radość z podejmowanych wyrzeczeń dla Maryi najlepiej oddaje często wypowiedziane stwierdzenie: „kto kocha Maryjum, nie pyta o wilijum”. Poszcząc, nie spożywano potraw mięsnych i tłuszczów zwierzęcych¹⁸. W dniu Niepokalanego Poczęcia NMP mieszkańcy wsi powstrzymywali się od pracy i brali liczny udział we Mszy świętej. Maryja jest dla ludu wzorem postawy posłuszeństwa w realizacji woli Boga, a kult maryjny

¹⁶ Według informacji J. P., G. P., W. P. z Ostróżna; K. S., C. P. z Olszowca; B. K., A. F. ze Sławna; B. K., L. W. z Wygnanowa i innych respondentów. Zob. też O g r o d o w s k a. *Radość wszelkiego stworzenia* s. 81; K u p i s i ń s k i. *Adwent i Boże Narodzenie* s. 41.

¹⁷ Według informacji T. K., A. G., M. W. z Białaczowa; S. B. z Drzewicy; J. K. z Paradyża; J. W., Z. W. z Żarnowa; J. Ś., K. Ś. z Radwana; A. P., S. P. z Mechlina; M. S., I. S. z Grabnowoli i innych respondentów. Zob. też Z. K u p i s i ń s k i. *Śmierć jako wydarzenie eschatyczne. Zwyczaje, obrzędy i wierzenia pogrzebowe oraz zaduszkowe mieszkańców regionu opoczyńskiego i radomskiego*. Lublin 2007 s. 252; J. P e r s z o n. *Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach*. Lublin 1999 s. 254 n.; J. J. K o p e ć. *Bogurodzica w kulturze polskiej XVI wieku*. Lublin 1997 s. 368.

¹⁸ Według informacji S. P., K. P., A. G. z Białaczowa; B. K., A. F. ze Sławna. Zob. R. T o m i c k i. *Religijność ludowa*. W: M. B i e r n a c k a, M. F r a n k o w s k a, W. P a p r o c k a (red.). *Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej*. T. 2. Wrocław 1981 s. 54; K u p i s i ń s k i. *Adwent i Boże Narodzenie* s. 33; J. P. D e k o w s k i. *Przemiany tradycyjnego pożywienia wiejskiego na obszarze Polski środkowej*. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” 20:1979 s. 203.

jest inspiracją do Jej naśladowania, co przyczynia się do rozwoju życia Bożego w każdym wierzącym¹⁹.

W parafii Gwizdów (woj. podkarpackie) wierni do uroczystości Niepokalanego Poczęcia przygotowują się przez uczestnictwo w poprzedzającej ją dziękujędniowej nowennie. Będąc na Mszy roratniej, przygotowywali się do udziału w sumie odpustowej, na którą podążano do pobliskiego Leżajska. Ten dzień posiadał całkowicie świąteczny charakter, co uwidaczniało się nie tylko w świątecznym obiedzie, ale także i w tym, że w mieszkaniu oraz gospodarstwie domowym wykonywano tylko najpotrzebniejsze zajęcia, powstrzymując się całkowicie od ciężkiej pracy. Do obowiązku tego dnia należało odmówienie modlitwy różańcowej, na co rodzice zwracali dzieciom szczególną uwagę²⁰.

W regionie Tomaszowa Lubelskiego (Podhorce, Jarczów, Dzierążnia) w Niepokalane Poczęcie do kościoła przychodziły wszystkie kobiety oczekujące potomstwa, aby prosić Maryję o „szczęśliwe rozwiązanie” i Jej wstawiennictwo u Boga oraz błogosławieństwo dla poczętego dziecka. W tym dniu święcono opłatki do składania życzeń w czasie wigilijnej wieczerzy Bożego Narodzenia, a także modlono się za nienarodzone dzieci. Dawniej tego dnia gospodynie nie respektowały nawet ścisłego postu, obowiązującego w Adwencie, a do posiłków dodawały mleko czy podawały nabiał, chcąc w ten sposób podkreślić rangę uroczystości. Troszczono się także o inwentarz. Chcąc go ochronić przed chorobami i zabezpieczyć przed zimowymi mrozami, gospodarz przygotowywał napar z ziela poświęconego w Uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny – 15 sierpnia (Matki Boskiej Zielnej) i dodawał go do wody, którą poił bydło. Ziele przechowywano na belkach w stodole. W tym dniu gospodarze obserwowali pogodę i wróżyli, jaka będzie w przyszłym roku aura na sianokosy, co oddaje przysłowie: „Jakie Niepokalane Poczęcie, takie będzie siana cięcie”²¹.

¹⁹ Według informacji wielu respondentów. Zob. też Rutkowski. *Niepokalane Poczęcie NMP*. II. Kult kol. 1169; A. W. Baranowski. *Tradycyjny terminarz prac gospodarczych w południowej części woj. łódzkiego*. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” 16:1972 s. 43-63.

²⁰ M. Kuczerenko. *Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii Gwizdów*. Gwizdów 1999 s. 39 n. Podobnie było na terenie parafii Jabłonna – zob. E. I. Gęca. *Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowo-bożonarodzeniowe w parafii Jabłonna*. (archidiecezja lubelska). Lublin 2008 s. 37 n. (mps KUL); w parafii Grzegorzowice – B. Majewski. *Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia okresu Adwentu i Bożego Narodzenia w parafii Grzegorzowice* (diecezja sandomierska). Lublin 2001 s. 29 (mps KUL). Zob. też *Dyrektorium o pobożności ludowej* nr 102.

²¹ Zob. J. Nowak. *Adwent i Boże Narodzenie w regionie tomaszowskim*. Studium

W święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Gorlicach i w okolicznych parafiach po porannej Mszy św. procesyjnie wychodzą z kościołów dziewczęta w białych sukniach, z wyhaftowanym na piersiach sercem i trzymają w ręku płonąca świecę. Dziewczęta w orszaku procesyjnym udają się do miejscowego sanktuarium w Kobylance, gdzie znajduje się cudowne źródło. Procesje te nazywają „maryjkami”, a znane są one na tym terenie od 1710 roku, od czasu kiedy to podczas epidemii cholery żona właściciela majątku miała proroczy sen, w którym ukazała się jej Matka Boska i poleciła, aby dziewczęta o imieniu Maria obeszły granice parafii i zanosily do Boga modlitwy, prosząc Go o miłosierdzie. Jak się okazało, po przejściu procesji zaraza natychmiast ustała. Od tego czasu dziękczynne „maryjki” odbywają się co roku i biorą w nich udział nie tylko dziewczęta noszące imię Maria²².

Dzień Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w sposób wyjątkowy obchodzony jest w Przeworsku. Pobożność tego ludu i kult Matki Bożej oddają wypowiedzi mieszkańców tej parafii: „Jak ktoś kocha Maryję, nie ma dla niego przeszkód i trudów, by uczestniczyć w nabożeństwach ku Jej czci, żeby nie wiadomo ile kilometrów trzeba było przejść do kościoła”²³. Aby dobrze przygotować się na tę uroczystość, przez dziewięć dni w kościele odmawiana jest nowenna do Niepokalanego Poczęcia NMP. Tuż przed samym świętem w kościele przeprowadza się czterdziestogodzinne nabożeństwo, w czasie którego różne grupy apostołskie, działające na terenie parafii, w ciągu dnia adorują Najświętszy Sakrament²⁴.

Po 8 grudnia obchodzona jest oktawa Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Wieczorna Msza św. połączona jest z nieszporama i wystawie-

religijności ludowej. Lublin 2003 s. 107 n.; t e n ż e. *Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii Podhorce (diecezja zamojsko-lubaczowska)*. Lublin 1998 s. 36 (mps KUL). Zioła lecznicze, kwiaty, a nawet całe drzewa uważano za symbole Maryi. Według Konrada z Würzburga Maryja jest „słodkim krzewem, którego soki stanowią samą słodycz”. Porównywana jest także do „rozkosznej apteki”, dlatego w malarstwie późnogotyckim umieszczana była na stojąco na pięknej murawie, w której znajdowało się wiele różnych leczniczych roślin. M. L u r k e r. *Słownik obrazów i symboli biblijnych*. Tł. K. Romaniuk. Poznań 1989 s. 201.

²² O g r o d o w s k a. *Radość wszelkiego stworzenia* s. 82.

²³ Cyt. za: R. K r u k. *Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii pw. św. Barbary w Przeworsku (diecezja przemyska)*. Lublin 2003 (mps KUL) s. 50.

²⁴ Zob. Sz. K o z a k, J. P o l a c z e k. *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Przeworsku*. Przemysł 1999 s. 16; K r u k. *Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia* s. 50. Dawniej, jak relacjonuje Z. S. z Mokrzaneki, „w nieogrzanym kościele kłęczało się przez cały czas wystawienia Jezusa w monstrancji, «dołki się w posadzce wyklekiwało», tak ludzie się modlili”. K r u k. *Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia* s. 51.

niem Najświętszego Sakramentu oraz procesją eucharystyczną. Podczas procesji przez całą oktawę dzieci noszą poduszcзки z przyszytymi dewocjonaliami, np. różańcem, obrazkiem papieża, napisem „M”, co ma oznaczać Maryję. Młodzież nosi figury przedstawiające Chrystusa Króla, Maryję; tercjarze – figurkę św. Franciszka, a mężczyźni chorągwie i feretrony. Dziewczeta niosące figurki miały na sobie jednolite stroje, z każdej wioski inne, co dodawało orszakowi wielobarwnego kolorytu. W oktawie po jednej z tych Mszy św. kapłan święci medaliki i rozdaje dzieciom przygotowującym się do I Komunii świętej. Po obrzędzie błogosławieństwa rodzice zakładają je dzieciom²⁵.

W Krasnobrodzie, w święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, zbierały się wieczorem dziewczeta w jednym domu na modlitwę i śpiewały pieśni ku czci Matki Bożej oraz pieśni adwentowe. Ten dzień uznany jest jako patronalne święto młodzieży żeńskiej. Dawniej na sumę przynoszono do kościoła wodę ze źródła, którą poświęcano po Mszy świętej. Była to tzw. woda Niepokalanego Poczęcia. Twierdzono, że woda nigdy nie mętniała, a przechowywanie jej w domu chroniło domowy dobytek. Wody Niepokalanego Poczęcia używano podczas wizyty duszpasterskiej (kolędy) dla poświęcenia przez księdza mieszkania oraz domowników. Dawniej znany był zwyczaj mycia się w wodzie z monetami; wczesnym rankiem, gdy tylko dzieci otrzymały od rodziców monety, biegły do studni. Zwyczaj nakazywał, aby tego dnia dzieci nabierały wodę ze studni. Po jej nabraniu żegnały się, czyniąc znak krzyża, piły wodę i trzymając w rękę monetę, myły twarz. Zabieg ten czyniono z wiarą, że niepokalanie poczęta Matka Boża przyniesie im błogosławieństwo, zapewni zdrowie i urodę oraz szczęście²⁶.

Mieszkańcy Krasnobrodu wierzyli, że w święto Niepokalanego Poczęcia między 12.00 a 13.00 jest godzina łaski. W tym czasie przez pośrednictwo Maryi zanoszono do Boga różne intencje ufając, że ich prośby będą wysłuchane²⁷. Mieszkańcy parafii Krasnobród mają szczególne nabożeństwo do

²⁵ Tamże s. 50 n. Por. R u t k o w s k i. *Niepokalane Poczęcie NMP*. II. Kult kol. 1171.

²⁶ P. K l e j n y. *Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Krasnobrodzie (diecezja zamojsko-lubaczowska)*. Lublin 2003 s. 46 n. (mps KUL).

²⁷ Zob. K l e j n y. *Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia* s. 47. Do rozpowszechnienia modlitw w „godzinie łaski” tego dnia przyczynił się przekaz Matki Boskiej z objawienia w Montichiari we Włoszech 8 XII 1947 roku: „życzę sobie, aby mnie czczono jako Maryję Różę Mistyczną, Matkę Kościoła. Życzę też sobie, aby każdego roku w dniu 8 grudnia w południe miała miejsce Godzina łaski dla całego świata. Dzięki modlitwom w tej godzinie ześle niezliczone łaski dla duszy i ciała. Będą liczne nawrócenia. Pan mój, Boski syn Jezus, okaże wielkie miłosierdzie, jeżeli dobrzy ludzie będą się modlić za swoich grzesznych braci. Ci,

Matki Bożej. Na tym terenie w roku 1640, w miejscu tak zwanej kaplicy na wodzie, objawiła się Matka Boża Jakubowi Ruszczykowi z Szarej Wsi, ponadto w kościele znajduje się łaskami słynący obraz Matki Boskiej Krasnobrodzkiej²⁸.

Pobożność ludowa w okresie Adwentu koncentruje się przede wszystkim na Najświętszej Dziewicy, czego świadectwem są nabożeństwa, a zwłaszcza nowenna przed uroczystością Niepokalanego Poczęcia NMP. Powszechnym zwyczajem są odprawiane codziennie w kościele „roraty”. W czasie Mszy św. zapala się dodatkową świecę zwaną „roratką” i ustawia na ołtarzu. Kult Maryi uwidacznia się także w chętnym podejmowaniu postu w wigilie poprzedzające maryjne uroczystości. Zawierza się Matce Bożej życie osobiste, rodzinne oraz wszelkie prace w gospodarstwie. Powierza się jej matki w stanie błogosławionym, dziewczęta, zanoszą prośby o wstawiennictwo u Boga nie tylko za żyjącymi, ale i zmarłymi. W religijności ludowej dostrzega się szczególne miejsce Maryi w planach Bożych oraz przywileje, jakimi została obdarzona przez Boga, stąd ta pewność, że jej czciciele, umierając w święta maryjne, dostają się do nieba, a w uroczystość Niepokalanego Poczęcia otwierają się bramy nieba dla dusz w czyśćcu cierpiących.

Wszelkie zwyczaje ludowe związane z tym świętem mają wyjątkową moc i wartość, gdyż są „uświęcone” przez Maryję i mają służyć człowiekowi w życiu codziennym, a nawet być pomocą inwentarzowi w gospodarstwie.

*

Kościół od dawna widział w przywileju Niepokalanego Poczęcia Maryi symbol zwycięstwa nad szatanem. Z Jej kultem łączył ideał walki ze złem. Niewiasta z Księgi Rodzaju (3, 15) i Niewiasta z Apokalipsy (12) w tradycji Kościoła uchodzą jako „znak wielki na niebie”, mobilizujący chrześcijan pod sztandarem Maryi do pracy nad sobą oraz do czuwania nad zewnętrznymi zagrożeniami. Uroczystość Niepokalanego Poczęcia ukazuje nam postać błogosławionej Dziewicy, która chętnie i całkowicie włączyła się w zbawczy plan Boga. W adwentowych przygotowaniach na przyjście Chrystusa podczas zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia oraz w czasach paruzji Maryja jest

którzy nie mogą przyjść do kościoła, niech modlą się w domu”. J. U s i ą d e k, A. S i e r a d z k i. *Rok liturgiczny w rodzinie. Tradycja i obrzędy*. Olsztyn 1998 s. 16.

²⁸ B. Z w o l a n. *Historia kultu obrazu Matki Boskiej Krasnobrodzkiej do roku 1965*. Lublin 1978 s. 38; K l e j n y. *Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia* s. 47.

dla ludu jedną z centralnych adwentowych postaci, ukazującą jak przygotować się na nadchodzące wydarzenia zbawcze.

W pobożności ludowej wierni oddają Jej cześć jako Matce Boga i Kościoła; powierzają Jej wstawiennictwu siebie i swoje rodziny. Chcą Ją naśladować w realizacji własnego powołania i pójścia za Chrystusem. Jej pomocy wzywają w nowennie przed Uroczystością Niepokalanego Poczęcia, a także w zanoszonych za Jej pośrednictwem modlitwach (godzinki, różaniec, litania loretańska). W religijności ludowej szczególnie szacunkiem otacza się sanktuaria maryjne, dewocjonalia z Jej wizerunkiem, święta maryjne, a także dni uważane za maryjne – soboty każdego tygodnia, a szczególnie pierwszą sobotę miesiąca. Maryję obiera się za życiową patronkę, nadając dzieciom na chrzcie Jej imię.

Powyższe rozważania potwierdzają prawdę o maryjnym charakterze polskiej pobożności ludowej. Wyjątkowym czasem okazuje się Adwent i to zarówno w liturgii, jak i w obrzędowości ludowej. Jednak ludowe ślady tego kultu zauważyć można także w innych okresach liturgicznych oraz w obchodzonych licznie w Polsce świętach maryjnych, a wskazać można tu chociażby funkcjonujące w nazewnictwie ludowym dni: Matki Bożej Zielnej, Matki Bożej Siewnej czy Matki Bożej Gromnicznej. Opis pobożności tych dni może stanowić przedmiot kolejnych opracowań.

BIBLIOGRAFIA

- B a r a n o w s k i A. W.: Tradycyjny terminarz prac gospodarczych w południowej części woj. łódzkiego. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” 16:1972 s. 43-63.
- C h a n t r a i n e G.: Dziewica Maryja we wspólnocie świętych. „Communio” 9:1989 nr 3(51) s. 107-109.
- D e k o w s k i J. P.: Przemiany tradycyjnego pożywienia wiejskiego na obszarze Polski środkowej. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” 20:1979 s. 171-219.
- G ę c a E. I.: Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowo-bożonarodzeniowe w parafii Jabłonna (archidiecezja lubelska). Lublin 2008 (mps KUL).
- K n a p i ń s k i R.: Niepokalane Poczęcie NMP. V. Ikonografia. W: Encyklopedia Katolicka. T. 13. Red. E. Gigilewicz i in. Lublin: TN KUL 2009 kol. 1180-1185.
- K o n i e c z n y M.: Niepokalane Poczęcie NMP. III. Instytuty Życia Konsekrowanego i Stowarzyszenia Życia Apostolskiego. W: Encyklopedia Katolicka. T. 13. Red. E. Gigilewicz i in. Lublin: TN KUL 2009 kol. 1172-1180.
- K o p e ć J. J.: Bogurodzica w kulturze polskiej XVI wieku. Lublin: KUL 1997.

- K l e j n y P.: Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Krasnobrodzie (diecezja zamojsko-lubaczowska). Lublin 2003 (mps KUL).
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania. Tł. J. Sroka. Poznań: Pallottinum 2003.
- K o z a k Sz., P o l a c z e k J.: Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Przeworsku. Przemysł: Regionalny Ośrodek Kultury Edukacji i Nauki 1999.
- K r u k R.: Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii pw. św. Barbary w Przeworsku (diecezja przemyska). Lublin 2003 (mps KUL).
- K u c z e r e n k o M.: Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii Gwizdów. Gwizdów: Wyd. Parafia rzymskokatolicka w Gwizdowie 1999.
- K u p i s i ń s k i Z.: Adwent i Boże Narodzenie w regionie opoczyńskim. Studium religijności ludowej. Warszawa: Verbinum 1997.
- K u p i s i ń s k i Z.: Śmierć jako wydarzenie eschatyczne. Zwyczaje, obrzędy i wierzenia pogrzebowe oraz zaduszkowe mieszkańców regionu opoczyńskiego i radomskiego. Lublin: KUL 2007.
- L u r k e r M.: Słownik obrazów i symboli biblijnych. Tł. K. Romaniuk. Poznań: Pallottinum 1989.
- M a j e w s k a B.: Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia okresu Adwentu i Bożego Narodzenia w parafii Grzegorzowice (diecezja sandomierska). Lublin 2001 (mps KUL).
- M a r l e w s k i F.: (red.). Rok Boży w liturgii i tradycji Kościoła świętego z uwzględnieniem obrzędów i zwyczajów ludowych oraz literatury polskiej. Księga ku pouczeniu i zbudowaniu wiernych katolików. Katowice: Wyd. św. Stanisława 1931.
- Mszał rzymski dla diecezji polskich. Poznań: Pallottinum 1986.
- N a d o l s k i B.: Liturgia. T. 2. Liturgia i czas. Poznań: Pallottinum 1991.
- N a p i ó r k o w s k i S. C.: „Błogosławić mnie będą”. W: M. Rusecki (red.). Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich. Lublin: KUL 2006 s. 469-472.
- N a p i ó r k o w s k i S. C.: Maryja Matka Boża. W: M. Rusecki (red.). Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich. Lublin: KUL 2006 s. 223-228.
- N a p i ó r k o w s k i S. C.: Niepokalane Poczęcie NMP. I. Teologia. 1. W Kościele katolickim. W: Encyklopedia Katolicka. T. 13. Red. E. Gigilewicz i in. Lublin: TN KUL 2009 kol. 1166-1167.
- N o w a k J.: Adwent i Boże Narodzenie w regionie tomaszowskim. Studium religijności ludowej. Lublin: TN KUL 2003.
- N o w a k J.: Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia adwentowe i bożonarodzeniowe w parafii Podhorcie (diecezja zamojsko-lubaczowska). Lublin 1998 (mps KUL).
- O g r o d o w s k a B.: Radość wszelkiego stworzenia. Rzecz o Adwencie i Bożym Narodzeniu – historia, tradycja, obyczaj polski. Warszawa: Verbinum 2008.
- P e r s z o n J.: Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach. Lublin: TN KUL 1999.
- R u t k o w s k i A.: Niepokalane Poczęcie NMP. II. Kult. W: Encyklopedia Katolicka. T. 13. Red. E. Gigilewicz i in. Lublin: TN KUL 2009 kol. 1168- 1172.
- Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Poznań: Pallottinum 2002.
- T o m i c k i R.: Religijność ludowa. W: M. Biernacka, M. Frankowska, W. Paprocka (red.). Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej. T. 2. Wrocław: PAN 1981 s. 29-70.
- U s i ą d e k J., S i e r a d z k i A.: Rok liturgiczny w rodzinie. Tradycja i obrzędy. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1998.
- W i t Z.: Liturgia. W: M. R u s e c k i (red.). Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich. Lublin: KUL 2006 s. 457-473.

- W y s o c k i J.: Rytuał rodzinny. (Aby rodzina była bardziej Kościołem). Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1983.
- Z a l e s k i W.: Rok kościelny. Święta Pańskie, Matki Bożej, Apostołów, Świętych i Błogosławionych Polskich oraz dni okolicznościowe. Warszawa: Wyd. Salezjańskie 1989.
- Z a l e s k i W.: Święci na każdy dzień. Łódź: Wyd. Salezjańskie 1984.
- Z u b e r b i e r A.: Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny. W: A. Zuberbier (red). Słownik teologiczny. Katowice: Wyd. św. Jacka 1998 s. 343-344.
- Z w o l a n B.: Historia kultu obrazu Matki Boskiej Krasnobrodzkiej do roku 1965. Lublin 1978.

IMMACULATE MARY IN POLISH ADVENT POPULAR RELIGIOSITY
ILLUSTRATED ON SELECTED REGIONS OF POLAND

S u m m a r y

The liturgy of Advent honors the Blessed Virgin as Mother awaiting the birth of Her Child. The day of the Immaculate Conception of Our Lady is the first Marian feast and initiates a new liturgical year. In popular religiosity of Advent, Mary epitomizes spiritual rebirth; hence the faithful pray novenas and take part in numerous devotions to Our Lady. One of the most popular devotions is everyday morning Rorate Mass (Rorate Coeli), where during the Mass a additional candle – called „roratka” is lit. The personal and family life of the Polish faithful, and especially expecting women, along with all farm activities are entrusted to the care of the Blessed Virgin. In country folk tradition, devotion to Our Lady plays a significant role, since Mary as our Mother most fully understands our needs and can intercede for us in Heaven. The paper consists of two parts. In the first part we introduce the figure of the Blessed Virgin, emphasizing her place and function in the Advent liturgy. In the second part, we present popular religiosity, which encompasses numerous customs and folk observances associated with the Advent Marian feasts and devotions.

Słowa kluczowe: kult Maryi, Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Adwent, religijność ludowa, zwyczaje i obrzędy ludowe.

Key words: Marian Devotion, the Feast of the Immaculate Conception, Advent, popular religiosity, customs and folk observances.